

PAPA WOJTYŁA PATRON DE LA DOLOMITES

L'idea viene da Lorenzago del Cadore, a pochi giorni dalla grande cerimonia di Roma: Papa Wojtyła patrono delle Dolomiti, in particolare delle Dolomiti protette dall'Unesco.

Papa Wojtyła "patron" de la Dolomites, e più a visa de la Dolomites Unesco: la proponeta la vegn dal raion del Ciadour, a pec dis da la beatificazion del Papa a Roma. La neva la rua più avisa da Lorenzago del Ciadour, olache l'beat Karol Wojtyła l'ha troà albergh per 6 outes te sia vacanzas da d'istà enedan i egn de sò pontificat.

L'eam con la Dolomites e l'Papa de la Polonia l'è semper stat fort, e no demò desché skiador e pascionà de escursions sa mont, ma ence per la fona vejnanza con la jent da mont. Tel 1984 ducchenc i amo tel cher e recorda sia skièda sun l'Adamello adum a l'president de la Repubblica de chel temp, Sandro Pertini, con imagines che aea fat la roda del mond per sia valuta mediatca; ma amò dant, tel 1982, vegn da

ducchenc recordà la skièdes sun Marmolèda. Alò, sun Ponta Rocia l'ha preà a laudà con la jent de Fascia per la beleza de la Dolomites.

Te l'istà del 1988 l'era stat tel Santuar de Baissiston lo che l'se à binà con raprejentanc de la comunanzes ladines de

la 4 valedes entorn l'Sella e aea saludà con na esprescion che la é resteda te la recordanza de vigniun: "...un bel salut a la jont ladina...". Dopodò l'era stat a Trent, tel 1995, e sia malatia aea scomenzà a ferverder si prumes sintoms, canche sò pontificat era jà ruà a piz, dò l'atentat te piaz Sen Piere, e dò che dal pont de veduda storic era sozedù un fat che à segnà la storia del mond ozidentel: l'dessatament del mur de Berlin. Te chel temp, Papa Wojtyła aea scrit ence l'maor numer de sia encicliche, e a Trent, te piaz Fiera, l'se à binà coi jacotenc joegn che à sonà per el ence valch toch de musega rock.

Recordon che Karol Wojtyła, papa Jan Paul Secondo, al dò del prozess de canonizazion che l'va amò inant, l'è stat declarà "Venerabile" ai 19 de dezerber del 2009 e ades, al prum de mè, a San Piere sarà la zerimonia de beatificazion. Un Beat e (dopodò bonamenter) Sant jà stat te la Dolomites podessa ge der na dimenscion più fona e spiritela al gran gonfet e a la gran parbuda data dal recognosciment UNESCO a la Dolomites, da entener nia demò desché dimenscion de beleza "da consumer", ma descheche scrivea Wojtyła "...ence de beleza di monz desché manifestazion del creator, che ne fesc doentier più respetous tedant a la natura".

Ma.De.

KRUMER: AN ONDRA TIR OFFET AS DE GSCICHT VAN DOI PRAUCH

Sarà proposta dal 14 maggio all'11 settembre 2011 la storia del commercio ambulante mòcheno dal XVIII secolo ad oggi.

S'ist pol de zait ver za autea' de austell en Bersntoler Kulturinstitut as de krumer va de zait as ist gaben finz haitzegento. De austell ist der riva van a lönka òrbet ont suach as der Bersntoler Kulturinstitut hòt enviretröng. De austell ist gamòcht ver za denken ont ver za lóng schaug o a'n vaitbestn praich as nou hait kimp envire tröng en Bersntol. De lait as hom en doi projekt notschau sai gaben iberhaupt de

De documentn as sai' kemmen pfuntnt bail de suach mòchen verstea' as de krumern hom u'p'ronk schoa' en zboate toal van XVIII jorhundert, abia zboate òrbet gamòcht van mander bait de lönk zait van binter benn as de hom nèt gòp za òrbetn en de bison ont en de acker. S' hòt gòp drai groasa zaitn benn as de krumern sai' za hausiarn gòngen: van jor 1700 finz en 1850; en de doi zait de sai' gòngen za hausiarn kloa' na hailega pildler unter en glos gamòcht as de hom sa kaft en Boemia ont en Osterreich.

De zboate zait van 1850 finz ungefer as de 1900 bou as de hom chinacaglierie ont galanterie, asou hòt men sa gahoasn, òlls kloa' na dinger, patadler, patentkluvn, straleler. En de zait as gea' t'no s' krieg dora de hom zòmm verkàft stoffn aa ont òlbe mear finz as de mearestn hom lai stoff verkàft. Gabiss de doi òrbet va suach ist kemmen gamòcht iberhaupt gèltsgott en de lait van inger dervar as hom mitgaholven ver za kontarn ont ver za long se intervistarn asou abia de documentn ont de materialn as sai' kemmen pfuntnt gèltsgott en òlta krumern ont lait as hom zòmmgaholven. De austell bart sai' offet en de vria va um zeichena finz mitto ont nomitto va um zboa finz um viara.

Cristina Moltre

LADINO

MOCHENO

Stordje vo mǎnnen

di Luca Zotti

CIMBRO

"A djar af di Hoachebene", da nàuge auzlegom von Dokumentatzionszentrum Lusérn

Andrea Brunello
nello spettacolo
"Storie di uomini"

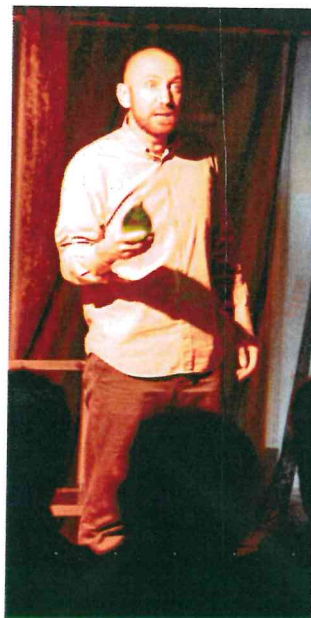
"A djar af di Hoachebene" iz dar nām vo dar nàuge groaz auzlegom von Dokumentatzionszentrum Lusérn bo da iz khennt offegitānt vor da earst bōtta in laūt an sǎntza pasart. "A djar af di Hoachebene" iz ānka dar titolo von an schūmmandar libar vo Emilio Lussu, ufftschiāl vo dar Brigata Sassari bo da hatt gimacht 'z kriage affon Carso, zuar Slege un af di ūnsarn pērg. In disan libar khinmta kontārt bi schaūla un traure 'z iz gest 'z lem von soldān in di trintschēe un bi' bintsche hatta gimak varlern a mann in di sēln zaitn.

Ben, in djar 1937, disar libar iz khennt auzvorkhoaft, vor da earst bōtta hattma gimak lesan von kriage in an āndra manīara: ānka azta daz Beleschlānt hatt gihatt gibunnt, 'z kriage iz gest eppez vo schailā, vil vert in di hent vo ufftschiāl un kapitāne bo da nētt sojn gest quat zo schaffa, pin soldān bo da nētt hām gibōllt āndarst baz khearn bidrumm huam ka soinen familjē, af soine arbatn.

Vor ditza dar libar vo Lussu khinnt gidenkt vo mearne az bi dar peste af di bēlt bo da redet vo kriage un vo stordje vo soldān; dar Mario Rigoni Stern hatt gisribet: «vo alln in libadar, dar sēll vo Lussu, iz dar sēll bo da mar givalt sichar mearar».

Di auzlegom von Dokumentatzionszentrum geat zo nemma ettlane zornirāt tōkn vo disan testo un zoagete in laūt, zoa azta alle gidenkhan baz hatt gibōllt muanen 'z kriage vor ūnsarne altn.

Ma di auzlegom iz nētt gest daz uantzege sachan gimacht zo macha gidenkhan un riflettarn di sēlnen bo da sojn khennt zuar an sǎntza tǎz Lusérn, umbromm dar Teatro Portland vo Tria un di Kompania Arditodesio hām gilek

panāndar an spetakolo, hērtā pin bōrtar un pin gisraiba vo Lussu. "Storie di uomini" (Stordje vo mǎnnen) iz an monologo gisribet un durchgivūart von Andrea Brunello, pittar redjia von Michele Ciardullī. Andrea Brunello hatt āgiheft zo studjara teatro in di djar 1986-87 a Pordenone un spetar izzar gānt vūr in di USA in di Cornell University, in di

State University vo New York un in di Utah State University. Von 2008 dar iz diretōr von Teatro Portland vo Tria un maistro vo recitatziōng.

In disan spetakolo, vo an ur un a halba, Brunello sogetart zo springa vo a mentsch af 'nan āndars von libar vo Lussu: dar general Leone, dar soldādo Santini, dar Zio Francesco... kontarante baz za hām gitānt, baz za hām pensart un in baz za hām gigloabet. Un asò, ber da iz nā zo lūsna, iz quat quase zo soina sēm, in drin in di trintschēe, tortemitt 'z kriage. Brunello sogetart zo halta in di hent zboa botzan pitt glass bo da a bōtta soins zboa soldān, a bōtta a sklopp, an kanotschiāl odar a rodl bo da zoirt ber steata lente un ber anvetze mocht stērm.

Az ma lest in libar, az ma ā sauget di auzlegom von Dokumentatzionszentrum Lusérn, az ma nētt vorliart in spetakolo vo Brunello ma mage nētt stian impresionārt - an āndra bōtta - vo daz sēll bo da iz khennt vūr af dise Hoachebene vor hundart djar.